

דורשי עונג

קובץ עיונים
במצוות השבת
קדושת השבת ומעלתה

טעמים • דינים • חקירות • מנהגים

מראה מקומות מורחב

אבישי נתן מייטליס

ה'תשפ"א

©
כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג את הספר בכתובת:

הרצל 109 נהריה

04-9926079

avishay1000@gmail.com

פלאפון: 050-844820

סדר ועימוד: 058-7888747

עיצוב כריכה ושערים: ג. ויסקופף

הסכמת הג"ר זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל

זלמן נחמיה גולדברג
חבר בית הדין הרבני
ראש כולל "דעת משה" - סדיגורה

ב"ה יום
של

הרני בזה לדבר בשבחו של תלמיד חכם מופלג בתורה
הרי הוא הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א
שהנני מכיר רבות בשנים שכל ימיו יושב באהלי תורה וברר בשיעורים את הדברים.

וכבר אמתתי גברא בהוצאת חיבורים וספרים על המועדים בשם ודרשת בחגך, וביאר
בהם יסודות ההלכה ופרטיהם בביאור שיטות הראשונים ופוסקים אחרונים. עניינים
נחוצים לכל הלומד ענייני ההג בבהירות רבה.

עוד הוציא פסקי דין מבית הדין בענייני ממון בשם מאורות המשפט ובו באר שיטות
הראשונים והפוסקים להלכה ואת פסק ההלכה, דבר שיש בו תועלת רבה ותועלת
לרכים והקב"ה יזכהו להצלחה.

כעת הראה לי שמוציא ספר על שבת דורשי עונג על מצוות השבת הרכות, דיונים
בגדרי מצוות השבת. ולחיבת הקודש הערתי לו כמה עניינים.

ולא נצרכה אלא לברכה שהקב"ה יעזרהו שיצליח בכל מעשיו בכלל ולהוציא הספר
לאור עולם שהוא וודאי דבר גדול ותועלת לכלל ישראל.

אכן דארינו שלם שנתקיימן הירכא
קיום ושליו תיקון יומי שגל ופולחן
אנכי אהאמן גאון כל מה שמיקו יאמרו
כדיבר נאמן למאה גולדברג

הסכמת הג"ר הרב נבנצל שליט"א

בשם ה' פ' ולעבדו בכל לבבכם תשע"ט ירושלם עה"ק תובכ"א
 שלו' וברכה לכבוד הגאון ר' אבישי מייטליס שליט"א!
 אחר"ש כתר"ה,
 אני נפעם מגודל יקרת החיבור אשר זכיתם אותי לעבור
 עליו, הנקרא דורשי עונג. זהו אוצר בלום של דעות ושל
 ידיעות, סברות לכאן ולכאן, כיד המחבר הטובה.
 תזכו להפיצו בישראל, ובמהרה בימנו לקבל פני משיח צדקנו
 עם כל אחב"י שליט"א.
 תלמידכם מפי כתבכם,
 צעיר הלויים
 אביגדור נבנצל
 דא"ר מוסס ב' 1774 ש"ל 2000

בס"ד, ג' פ' ולעבדו בכל לבבכם תשע"ט ירושלם עה"ק תובכ"א

שלו' וברכה לכבוד הגאון ר' אבישי מייטליס שליט"א!

אחר"ש כתר"ה,

אני נפעם מגודל יקרת החיבור אשר זכיתם אותי לעבור
 עליו, הנקרא דורשי עונג. זהו אוצר בלום של דעות ושל
 ידיעות, סברות לכאן ולכאן, כיד המחבר הטובה.

תזכו להפיצו בישראל, ובמהרה בימנו לקבל פני משיח צדקנו
 עם כל אחב"י שליט"א.

תלמידכם מפי כתבכם,

צעיר הלויים

אביגדור נבנצל

בשמי מספר הערות בגוף הספר

תוכן עניינים

טועמיה חיים זכו טועמיה - לבדוק את התבשיל ולהכשירו, או מעלה בפני עצמה

כיבוס לפני השבת נח
לכבס ביום חמישי - דאגה לבגדי שבת, או תקנת יום הכיבוס

אפיית חלות בערב שבת ס
אפיית חלות בערב שבת - כבוד שבת, תיקון חטא אדם הראשון, שיהיה לעניים, שלא יאכלו בשבת פת פלטר, דומיא דלחם הפנים

רחיצה וטבילה לפני שבת סב
לרחוץ לכבוד שבת - נקיות, או הכנה לשבת - טבילה בערב שבת - הברכות מהחול, דרך תשובה, או כבוד השבת וקבלת קדושה

נטילת ציפורניים סה
זמן וטעם נטילת ציפורניים

בגדי שבת סו
יחודיות בגדי השבת - להבדיל מיום חול, להתייקר בהם, כבוד היום או עונג היום - שינוי בגדים - מדאורייתא, או דברי קבלה

שנים מקרא ואחד תרגום עב
מעלת קריאת שנים מקרא ואחד תרגום - שנים מקרא - לימוד, או להתכונן לקריאה, או כהכנה לשבת - אימתי זמן קריאת שנים מקרא ואחד תרגום

רץ בערב שבת והזיק עח
יסוד הפטור מנזיקין כשרץ בערב שבת - רץ ברשות, או מכבוד השבת

גדר היום

חיובי היום פב
עונג שבת - חיובא דאורייתא או דרבנן - שמחה בשבת - זמירות שבת - מחיובי היום, או ביטוי הנפש בעת עילויה - זכור את יום השבת - כל יום

מאה ברכות בשבת צג
כיצד ניתן להשלים מאה ברכות

אמירת אבינו מלכנו בשבת צה
אם אומרים אבינו מלכנו בשבת

גדר העובר על סייג דרבנן ונכשל בדאורייתא צז
קרא והיטה יביא חטאת שמנה - עבר על דרבנן, או על דאורייתא

דברים אחרים יז

מעלת השבת

סגולת השבת יט
השבת - מקור הקדושה והברכה - השבת נקראת כלה ומלכה - השבת - המרכז והמשפיע לכל - נשמה יתירה - רוחנית או גשמית

כינוי השבת כט
שבת - חמדת ימים - שבת מנוחה

הנהגות השבת לא
הנהגת היום בשבת כעבודת המקדש - לעשות את יום השבת - מה הציווי

ערב שבת

מצוות הכנה לשבת קודש לה
מצות הכנה לשבת - להכין ולטרוח או שיהא מוכן - האם החיוב לטרוח ולהכין לשבת הוי מצוה שבגופו - באילו דברים יש עדיפות והשיבות לטרוח לשבת - האם מפסיקין תלמוד תורה כדי להכין ולטרוח לצרכי שבת - ויזכור בעת ההכנות 'לכבוד שבת קודש'

מצווה בו יותר מבשולחו מג
אם נאמר האי כללא בכלל המצוות, או רק בשבת ובקידושין

הוצאות שבת מו
מזונות שבת קצובים לאדם - צרכים בסיסים, או גם מותרות - כשמפקיעים שערים, האם חשיב בכלל 'הוצאות השבת'

קניות לשבת מט
הנהגת שמאי והלל בשמירת מאכלים לשבת - האם פליגי

לצאת מהעיר בערב שבת נ
איסור ההליכה בדרכים בער"ש - בשל היגיעה מהדרך, או שלא יהיה לו צורכי שבת

משמך ליל שישי נב
משמך ליל שישי - הכנה לשבת, תיקון או תוספת נשמה

תענית בערב שבת נג
תענית בערב שבת - שיאכל בשבת לתיאבון, או תהליך תשובה

תשובה בערב שבת נה
ערב שבת - זמן תשובה, או הכנה לשבת שיכנס לשבת בטהרה

הדלקת נר שבת

דין הדלקת הנר קא
הדלקת הנר - דאורייתא, דברי קבלה או דרבנן • טעמי הדלקת נר שבת • חיוב להדליק נר, או שיהא נר דלוק • נר שבת - נר אישי

האישה מדליקה את נרות השבת..... קיא
ההדלקה מסורה לאישה - תיקון לכך שהחשיכה אור העולם, או עיקרו של בית

כמה נרות יש להדליק קיג
מספר הנרות שיש להדליק

הבהוב הפתילות..... קטז
על מי מוטל להבהוב הפתילות

ברכה על הנר קיז
אם יש לברך על נר שבת

מקום הדלקת הנרות..... קיח
יש להדליק נר שבת - במקום שאוכלים או במקום שישנים

לשאול על הפתחים ולמכור כסות לנר שבת..... קיט
טעם הדין שיש לשאול על הפתחים ולמכור כסותו עבור נר שבת

קבלת שבת

מעמד קבלת שבת..... קכב
קבלת שבת - הכנסת השכינה בקרבנו בשבת [לעומת יו"ט] • קבלת שבת - לצאת לשדה ולאומרה, לצאת לחצר בית הכנסת, או לאומרה במקומו • מתי מקבלים שבת

מזמור שיר..... קכט
מקור מנהג אמירת 'מזמור שיר' • אמירת 'מזמור שיר' - כתשובה, עדות על ההשגחה, כיסופי הגאולה

מזמורי השבת..... קלא
לכו נרננה • מזמור ה' מלך • מזמור לדוד הבו לה' בני אלים • הטעם שהשליח ציבור עומד בבית הכנסת • פנייה לצד מערב בעת אמירת 'בואי בשלום'

פרק 'במה מדליקין'..... קלד
אמירת פרק 'במה מדליקין' - להזכיר לזרז בני ביתו או לימוד דיני שבת

קריאת שיר השירים בערב שבת..... קלו
קריאת שיר השירים - תשובה, או הכנה, או דביקות ושבת, או יחוד העולמות

אין אומרים 'והוא רחום' בשבת..... קלח
מניעת אמירת 'והוא רחום' - שאין כפרה ודין בשבת, או משום שאין בקשת צרכים בשבת

אשת חיל קמ

טעמי אמירת פרק 'אשת חיל'

ברכת הבנים קמא
ברכת הבנים בליל שבת - סגולת השעה, או עיתוי מועדף

קידוש

גדר הקידוש..... קמד
הקידוש גורם ליום שיבוא • קידוש - הקדשת היום, או הזכרת מעלתו

קידוש תיכף בכניסת היום קמו
קידוש בכניסת היום - מדיני הקידוש, או מדין זריזין במצוות

הלכות הקידוש קנא
זכירה - בפה, או בלב • אם ישנו חיוב לקדש לאור הנרות • מאימתי חלה חובת קידוש • שתיית מים קודם הקידוש

קידוש על הכוס..... קנו
קידוש על יין • מדאורייתא יוצא יד"ח קידוש - בתפילתו, או על הכוס • טעם אמירת 'סברי מרנן'

קידוש במקום סעודה..... קסב
קידוש במקום סעודה - דין בקידוש או בסעודה • מפינה לפינה - אי הוי שינוי מקום • הגדרת סעודה לעניין החשבת הקידוש • מה מחשיב סעודה לדין 'קידוש במקום סעודה' - יין, פירות, תמרים, מזונות

קידוש בבית הכנסת..... קסט
ייעוד הקידוש בבית הכנסת

חיוב נשים בקידוש..... קעג
חיוב נשים מדין 'כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה' - מקור חיוב, או לימוד שאין פטור

חיוב קטן בקידוש..... קעד
חיוב קטן - מדין חינוך, או שכל שבשמירה ישנו בזכירה • שתיית קטן מקידוש שלא במקום סעודה

'ויכולו'

ביאור תיבת 'ויכולו' קעז
'ויכולו' - לשון כילוי וגמר, או כילוי וציפייה, או השלמה ותכלית

מעלת אמירת 'ויכולו' קעה
אמירת פסוקי 'ויכולו' כעדות על הבריאה והשגחת הבורא

אמירת ויכולו על הכוס..... קפא
אמירת ויכולו על הכוס - מחשש שיכחה, או חיוב לאומרו שוב

להתחיל הקידוש מ'יום השישי'..... קפב
טעם המנהג להתחיל את הקידוש מ'יום השישי' • הכיצד מתחיל את נוסח הקידוש מאמצע פסוק

זכר ליציאת מצרים

מהות הזכרת יציאת מצרים..... קפד
מה נקבע בזכר ליציאת מצרים - קדושת היום, איסורי המלאכה או
המנוחה. • טעמי השבת, והזכרת יציאת מצרים בקידוש • הזכרת
יציאת מצרים - מדיני הקידוש, או דין ביציאת מצרים • לא
מציינים בקידוש 'אשר בחר בנו'

קידושא רבה

ביאור השם 'קידושא רבה'..... קצד
קידושא 'רבה' - מלשון גדולה ומעלה, או כלשון סגי נהור
גדר חיובו..... קצה
קידושא רבה ביום - דאורייתא, או דרבנן • קידושא רבה - הוי
קידוש, או ברכת היין • קידוש היום אם הוי כברכת הנהנין

נוסח הקידושא רבה..... רא
מה נוסח קידושא רבה

תשלומי הקידוש ביום..... רב
לא קידש בלילה, משלים למחרת - מקדש פעמיים, או פעם אחת

לחם משנה

כיסוי הפת..... רג
טעמי כיסוי הפת

חיוב בלחם משנה..... רו
לכצוץ על שתי כיכרות, או על כיכר אחד

גדר חיובו..... רח
חיוב לחם משנה - מהתורה או מדרבנן • לחם משנה - דין בסעודה
או בברכה • לחם משנה - שנעשה עימו מצווה אחרית

חיוב נשים..... ריא
חיוב נשים בלחם משנה

סעודת השבת

עונג שבת..... ריג
עונג שבת - במאי מענגו, גשמי או רוחני • 'הכל מודים בשבת
דבעינן נמי לכס' - חיוב העונג בשבת • כמי פוסקים בהנהגת
השבת • הזמן שיקריש לעונג השבת

איסור תענית בשבת..... רכ
מקור איסור התענית בשבת • תענית חלום בשבת • איזו תענית
נאסרה בשבת

אימתי מביאין ומסדרין השולחן..... רכה
סידור ועריכת השולחן לאחר הקידוש, או הבאתו לאחר הקידוש

חיוב הסעודה..... רכו
סעודת השבת - כבוד השבת או תקנת סעודה • חיוב אכילת פת
בשבת • אכילת פת ביו"ט • סעודת שבת בבית הכנסת, אי חשיבא
סעודת מצוה

גדרי הסעודה..... רלא
אכילת סעודת שבת במקום הנרות • דין אכילת דגים בשבת •
סעודה חלבית בשבת ויו"ט

זמן הסעודה..... רלה
סעודת שבת מבעוד יום - האם צריך לאכול בערב ובלילה דווקא
• האם ניתן לאכול ג' סעודות רק ביום • סעודה שבת קודם חצות
היום

תפילות השבת

מאחרים את התפילה..... רמא
מאחרים את התפילה בשבת - עונג שבת בשינה, או מדיני התפילה

סמיכת גאולה לתפילה בשבת..... רמב
חיוב לסמוך גאולה לתפילה בשבת

חיוב נשים בתפילת מוסף..... רמו
האם נשים חייבות במוסף

קריאת התורה

חובת הקריאה..... רמט
קריאת התורה - חובה אישית, או ציבורית • פרשות המועדות -
חובת קריאה בתורה, או תיקנו לקרוא פרשות אלו

הפטרה

תקנת קריאת ההפטרה..... רנד
'הפטרה' - פירוש השם • תיקנו לקרוא פסוקים בנביא, או תחליף
לקריאת התורה או כהמשכה • האם תיקנו לקרוא הפטרות
מסוימות, או לקרוא בנביא

הפטרת שמיני עצרת..... רנח
הפטרת שמיני עצרת - ויעמוד שלמה, או אחרי מות משה

מנחה

אמירת צדקתך..... רסב
טעם אמירת צדקתך במנחה - צידוק הדין על לנפטרים בהאי
שעתא, או משום הנשמות ששבות לגיהנם, או להציל מפורענות •
סדר אמירת פסוקי צדקתך

אימתי אין אומרים צדקתך..... רסו
אין אומרים צדקתך - כשאין תחנון, או ביו"ט

סעודה שלישית

חיוב בסעודה שלישית..... רסח

סעודה שלישית - חובת אכילת פת, או בכל מילי • טעם הקולא
בסעודה שלישית • שתיית הכוס בסעודה שלישית

סעודה שלישית ביום טוב..... רעב

אם ישנה חובת סעודה שלישית ביום טוב

לימוד תורה בשבת

דעה חכמה לנפשך..... רעו

ייעור השבת - לימוד התורה והתקדשות • מה יש ללמוד בשבת -
לימודו העיוני הקשה, או מדרש ואגדה • מעלת הלימוד בעיון
ולחדש חידושים בשבת • לימוד דיני שבת במשך השבוע כדי
שיזהר בשמירת שבת

עשות חפצין ביום קדשי

אמירה לנוכרי..... רפה

אמירה לנוכרי - מקור האיסור • איסור אמירה לנוכרי - מדיני
שליחות, איסור בדיבור או גזירת חכמים • איסור אמירה לנוכרי -
איסור של היהודי המצווה, או משום המלאכה של הנוכרי • גדר
איסור 'שבות'

ממציא חפצין..... רצא

ממציא חפצין - איסור דאורייתא, או דרבנן • מדוע נצרך לאסור
אמירה לנוכרי, מעבר לאיסור ממציא חפצין

מקח וממכר בשבת..... רצד

טעם איסור מקח וממכר בשבת • חלות מקח שנעשה בשבת

ודבר דבר..... רצח

גדר שיחה בטילה

הבדלה

מקור החיוב בהבדלה..... שד

חיוב בהבדלה - מדאורייתא או מדרבנן, ועניינה

איסור אכילה לפני הבדלה..... שז

מתי נאסרה אכילה במוצש"ק, מבין השמשות או משיחשך • אין
חיוב להפסיק סעודתו ולהבדיל - משום כבוד שבת, או מדיני
ההבדלה

אכל טרם שהבדיל..... שח

אכל בטרם שהבדיל, חוזר ומתפלל - מדינא או מקנסא • חיוב
לחזור להתפלל אם אכל בלא הבדלה

איסור עשיית מלאכה לפני ההבדלה..... שי

איסור עשיית מלאכה קודם הבדלה - מדיני השבת, או דין
בהבדלה

גדר זמן תוספת היום..... שיג

האם קדושת היום תלויה בהבדלה

זמן ההבדלה..... שטז

הבדלה ביום ראשון - הוי זמנו, או תשלומין • הבדלה עד יום ד' -
מדינא, או מדין תשלומין • תשלומין להבדלה לשוכח ולמזיד

הבדלה בתפילה..... שכ

הבדלה בתפילה - במוצש"ק, או בתפילה שאחר השבת • אמירת
המבדיל - מדיני הזכרת מעין המאורע, או מדין הבדלה • הבדלה
- מהיום, או מאכילת חול

הבדלה על היין..... שכג

אם ההבדלה נאמרת על היין בדווקא • חיוב שתיית כוס ההבדלה
• שפיכת יין מכוס ההבדלה - בכוונה או בשוגג

הבדלה בישיבה או בעמידה..... שכו

אופן אמירת ההבדלה - בישיבה או בעמידה

חיוב נשים בהבדלה..... שכו

נשים בהבדלה • נשים אינן שותות מכוס ההבדלה - מדינא, או
מנהג

נוסח ההבדלה..... שכט

נוסח ההבדלה - ממה מבדילין • פסוקי 'אל ישועתי' - מדיני
ההבדלה, או הנהגה במוצאי שבת

ויהי נועם..... של

אומרים 'ויהי נועם' במוצש"ק - משום ברכה, שמירה או להשהות
החזרה לגיהנום

איסור מלאכה במוצאי שבת..... שלב

איסור מלאכה במוצאי שבת - כל הלילה, או בזמן תוספת שבת

הבדלה בתשעה באב..... שלג

הבדלה של חולה שאין בו סכנה, בתשעה באב

בשמים

טעם דין הבשמים..... שלה

בשמים במוצאי שבת - משום נשמה יתירה שיצאה, להפיג
חולשה, מכבוד השבת • אחיזת הבשמים בעת ההבדלה

יצא - מוציא..... שלט

האם בברכת בשמים - יצא, מוציא אחרים

דין תתן..... שמו

תתן - חשיב אינו מחוייב, או שאנוס מלקיים, או ששפיר מקיימה

מאורי האש

טעם ברכת מאורי האש..... שמוב

מברכים במוצאי שבת - אז נכרא האור, או שהותר השימוש באש

סעודה מיוחדת • זמן סעודת מלווה מלכה - מיד בצאת שבת או כל הלילה • מלווה מלכה ביום טוב	גדר ברכת מאורי האש.....שמוב
עצם הלזו.....שס	ברכת הנר - ברכת הנהנין, או ברכת השבח • ברכת מאורי האש - ברכה על הנר, או על האור
עצם לזו מתקיימת מסעודת מלווה מלכה	אבוקה.....שמוח
זריזין לעומת הידור.....שסא	דין אבוקה - מדיני הברכה, או מדיני ההבדלה
מלווה מלכה מיד בצאת שבת אף ששבע, או להתאחר	להסתכל בציפורניים.....שמט
חיוב נשים במלווה מלכה.....שסד	להסתכל בצפורניים - מדיני הברכה שיהנה מהאש, או משום סגולתן
חיוב נשים - ככל מצוות עשה שפטורות, או חיוב מיוחד	
הנהגות הסעודה.....שסה	מלווה מלכה
הנהגות סעודת 'מלווה מלכה' - ליווי וקושי להפרד מהשבת	חובת סעודת מלווה מלכה.....שנא
פיוטי מוצאי שבת.....שסו	מלווה מלכה - חיוב גמור, או מצוה מן המובחר • מלווה מלכה - אמירת פיוטים כליווי השבת • טעמי הזכרת דוד המלך ואלהיו במוצאי שבת
אמירת פיוטים כליווי השבת • טעמי הזכרת דוד המלך ואלהיו במוצאי שבת	בסעודה, או בעריכת שולחן • מלווה מלכה - חובת אכילה, או

ערב שבת

מצוות הכנה לשבת קודש

מצוות הכנה לשבת -

להכין ולטרוח או שיהא מוכן

חובת ההכנה לכבוד שבת כה חשובה, שהגמ' במסכת פסחים בדף יג. אמרה: 'כבר מובטח להן לישראל, שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח'. ובאר רש"י בד"ה 'מפני הטורח': 'שיש להן לעסוק בסעודות שבת, ויטרדו בו'. ומהאי טעמא, אמרה הגמ' בתענית בדף ח: שגשם היורד בערב שבת הינו סימן קללה, ובאר רש"י שם: 'שבני אדם צריכים לחזר בשוק לקנות סעודת שבת'.

ויש לחקור ביסוד חיוב ההכנה לשבת, האם חובת ההכנה הינה כורח טכני, ונועדה כדי שלא יגיעו חלילה לחילול או מחסור ופגיעה בכבוד השבת, או שמא הינה בעלת ערך עצמי, שעל ידה מצטרף יום שישי למעלת קדושת והארת השבת. נפק"מ בטעם חיוב ההכנה יהיה לדינו של אורח. שהרי, אורח לא צריך להכין דבר לכבוד שבת, האם בכל זאת יש חובה עליו לחפש לטרוח בדבר מה כדי להתכונן לשבת. כך גם במקרה של עבודות הכנה מרובות לשבת אשר התבצעו כבר ביום חמישי, כמבואר בפרי מגדים בס"ר ונ' אש"א סק"א, יש לדון האם מחוייב להוסיף ולהכין משהו לשבת ביום שישי בדווקא. וראה שהאליה רבה בריש ס"י ונ' כתב שישנה עדיפות לקנות לשבת ביום שישי, אף שהדבר

כרוך בטירחה רבה: 'מצוה להמתין על יום ו' לקנות מאכלים אף שיש טורח יותר משארי ימי השבוע', שניכר אז כבוד השבת. וכך כתב גם הכף החיים פלאגי' ס"י כז אות ד שמהאי טעמא לא יקנה בליל שישי, מדבריהם עולה כי יש חשיבות להכנה שנעשית ביום שישי אשר בה ניכר כבוד השבת.

שני לימודים מצאנו לחיוב ההכנה ביום שישי. הטור בס"י ונ' כתב: 'וישכים בבקר ביום ו' להכין צרכי שבת, דכתיב והיה ביום הששי והכינו, משמע הזמנה בבוקר דומיא דהבאה דכתיב והכינו את אשר יביאו, והבאה היתה בבקר לאלתר'. ומקורו מדברי רש"י בשבת בדף קיד: ד"ה 'והכינו': 'והכינו את אשר יביאו לאלתר. בשעת הבאה, הכנה והבאה בהשכמה היא, דכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר'.

ואילו הב"י שם הביא מהתנחומא מקור נוסף: 'אמר רב חסדא מנין שכל המוציא יציאה לשבת, מצוה שישכים ויוציא משחרית, שנאמר והיה ביום הששי וגו', ודרשו חכמים אין 'והיה' אלא מיד, וכן הביאו השבלי הלקט בס"י נה.

הביאור הלכה שם הביא נפק"מ בין המקורות, אם יש להתעסק בהכנה כבר מההשכמה ממש: 'דהכנה דומיא דהבאה, הלא הבאה היתה בבקר והיא זמן ג' שעות על היום' (בפרמ"ג כתוב עד ד' שעות, והביאזה"ל כתב שהוא

השבת לאחר מכן. ואכן הביאווה"ל שם כתב שאין צריך להשכים אם סומך על המכנים בביתו.

הביאור הלכה שם בד"ה 'ישכים' הבין שהרמב"ם שהשמיט דין זה, חולק וסבר שאין חיוב להשכים למען כך, וס"ל כדעת איסי בן יהודה בב"ק בדף לב: שהרץ בער"ש בבין השמשות פטור, ומוכח מכך שאין חיוב להתעסק בצורכי שבת מיד בהשכמה, ואף בבין השמשות ניתן להכין.

המג"א בס"י רנא סק"ו הבין כי דין ההכנה לכבוד השבת הינו מצוה מדאורייתא: 'וגם היא דאורייתא', ועל כן יקדימנה לפני התפילה אם לא ימצא לאחר התפילה, ובלבד שיקרא ק"ש קודם. וכן סבר בסדר היום סדר ערב שבת, עמ' פח: 'שזו (תפילה) מצוה דרבנן, וזו מצוה דאורייתא', וכן סבר הכנה"ג הג' טור ד"ה 'אם רגילין', וכן צידד החיי אדם כלל א סעי' ב: 'דהוא מן התורה'. והפרמ"ג אש"א סק"א סבר שאף קודם ק"ש יקנה לצורך השבת. וצ"ב במאי פליגי אם יערוך קנייתיו קודם ק"ש. אולם הביאור הלכה בד"ה 'ישכים' נקט כי אינו מצווה מדאורייתא, אלא אסמכתא, והביא כי לא נוהגים כדברי הפרמ"ג. ומילתא בטעמא, מאחר וחובת הסעודה הינה רק מדברי קבלה, הכיצד חובת ההכנה תהיה גדולה מכך, ומדאורייתא.

האליה רבה בריש סי' רנ כתב על דין זה: 'ואם הקהל מתפללין, אין לחסיד להתחסד יותר מצבור'. כלומר, שאין להתחסד ולחרוג מהנהגת הציבור אם כולם מתפללים, ולילך לערוך קניות. נראה שישנה חובה להתכונן מיד מתחילת היום לשבת, וזוהי החסידות הנכונה.

ט"ס, ואילו מדין 'והיה' נראה שצריך מיד בהשכמה. ולחקירתנו יש לבאר, כי אם חיוב ההכנה נועד להוסיף מקדושת השבת ולחבר את יום שישי עם קדושת השבת, אפשר שאכן מחוייב בו מיד בהשכמה, לחבר את כל יום שישי כבר מתחילתו. ולאפשרות זו י"ל, שאף אם יודע להעריך ולשער את הזמן הנדרש לו להתכונן ולהכין את צורכי השבת ולהתארגן כנדרש, יהא מחוייב כבר מההשכמה לטרוח בצורכי שבת.

מכך שהפוסקים כתבו שיכול לקנות צרכי השבת קודם תפילת שחרית. יש ללמוד, כי העיסוק בצרכי השבת אינו עיסוק בצרכי עצמו שכן אלו נאסרו קודם התפילה כנא' בברכות בדף יד. 'צדק לפניו יהלך' ורק אח"כ 'וישם לדרך פעמיו', שאין לעסוק בצרכי רשות קודם התפילה. אלא קיום מצוות הכנה לשבת יש כאן שהינה צורכי שמים.

הביאור הלכה בס"י רנ הסיק: 'נראה דמוטב להתפלל אח"כ ביחיד, משיתפלל בצבור ולא ימצא אח"כ מה לקנות לצרכי שבת'. נראה שהבין שהחיוב להשכים ולהכין לשבת, הוא רק אם לא ימצא אחרי התפילה, ולא חיוב טירחה והכנה לשבת בהשכם בכל מצב, כדי להתחיל את הכנתו לשבת. ולדבריו, נאמר היתר לילך לקנות לפני התפילה, ולא חיוב. כן נראה מדבריו במשנ"ב שם סק"א: 'אך אם הוא רגיל ללמוד אחר התפילה איזה שעור קצוב, או שלומד עם רבים אל יבטלנו', נראה שהבין שישנה חובה לדאוג שתהא השבת מוכנה, ולא בעצם ההכנה. על כן, לא נאמר לו לבטל מלימודו כלל, אם יודע שיש סיפק בידו להכין את

צמח כתבו שעדיף לקנות ביום שישי מאשר ביום חמישי: 'שהוא מינכר יותר שהוא לכבוד שבת, אם לא בדבר שצריך הכנה רבה', מלבד כשיום שישי הינו קצר. הרי שיש מעלה בקנייה ביום שישי בדווקא, שניכר שקנייה זו נעשתה לכבוד שבת. למדנו מדבריו, כי לא די שתהיה שבת מוכנה, אלא שיהא ניכר בעת ההכנה כי מיועדת לשבת. ואכתי יש לדון, האם בכוונתו שצריך שמעלת כבוד שבת תהא ניכרת בעצם הקנייה, ולכן עדיף לקנות ביום שישי, ולהכי הצריכו לומר על ש'קונה זהו לכבוד שבת, כי הדבור הוא פועל הרבה בקדושה'. או שהמעלה הינה לקנות דווקא ביום שישי, מפאת היותה יום הכנה לשבת.

מהגמ' עולה שכל אמורא הקפיד לתקן דבר מה, מכך למדו הפוסקים שדי בתיקון והכנה של דבר אחד בעצמו, ואין חיוב להתעסק בכל מלאכות וצורכי השבת. הרי שסברו, שישנה חובה על כל אחד להתעסק בצורכי שבת בגופו ולו בדבר אחד. שכן חייב להתכוון לשבת בעצמו. וכן מבואר במקור חיים, שאף ת"ח מחויב להכין: 'אין בזה משום גדול כבוד הבריות וכו' שמתכבד בזה להיות משרת למלכה'.

הבאר היטב שם הביא בשם כוונות האר"י הק', הובא במחזיק ברכה ובשערי תשובה: 'הזיעה שאדם מזיע בצרכי שבת הם סגולה למחיקת העונות כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת'. כי כל טרחותינו אלו הן חלק מהמגע שלנו בחיי הנצח, וישנה מעלה אישית רבה מעצם ההכנות לשבת.

אומנם יש שסברו שצריך להכין גם בבין השמשות, כפי שהביא הב"י שם בשם השיבולי הלקט סי' נה ותניא רבתי סי' י: 'אמר רבי זעירא אף על פי שמוציא אדם ערב שבת משחרית, מצוה שיוסיף בין השמשות שנאמר והיה משנה'. וודאי ס"ל שישנו דין שהאדם יתכוון לקראת שבת. וכן סבר המג"א סק"א: 'ואע"פ שהכין בהשכמה מצוה היא שיוסיף גם בין השמשות, שנ' והי' משנה', וכ"כ הא"ר סק"ב והמשנ"ב סק"ב. וכן הצריך הערוך השולחן שם סעי' א: 'שיוסיף קודם הערב'. וכן כתב הבן איש חי שנה ב פרשת לך לך אות ג: 'וצריך כל אדם לייחד לו איזה הכנה לעשותה לכבוד שבת בסוף היום, קודם שילך לבית הכנסת להתפלל, ואנא עבדא, מנהגי לתקן נרות שבת סמוך להדלקתם'.

ויש לעיין אם די בהכנה כל דהוא ע"מ להכין לשבת, או כל הכנותיו בעי שיעשה בהשכמה, ויש מעלה לסיים אף בישוליו לשבת בהשכם. והנה לא מצאנו בפוסקים חובת התעסקות לפני התפילה מעבר לעריכת קניות קודם התפילה בהשכם. שכן רק אם לא יוכל להשיג לקראת שבת אלא בהשכמה, הותרה ההתעסקות לפני התפילה. ואפשר לתלות שאלה זו בהבדל בין מקורות לחובת ההשכמה, שכן מהדרשה: 'וישכים בבקר... והכינו... דומיא דהבאה' הקפידא הינה בתוצאה הרצויה, לעומת דרשת התנחומא: 'והיה ביום הששי... אין והיה אלא מיד', שביקשו שהכל יהיו דרוכים ומתכוונים לשבת כבר בהשכם.

המג"א סק"א, המשנ"ב שם סק"ב והברכי יוסף סק"ב בשם הרב המקובל מהר"ר יעקב

וכן בסידורו של שבת ח"א שורש א ענף ג
באר בגדל עניינה שמכשירה אותנו למעלת
היום: 'כי גודל קדושת השבת אף שגדלה
מעלתו שהוא קדוש מעצמו בלי אתערותא
דידן, מ"מ צריך הכנה והזמנה שיהא בו
מקום ראוי לחול עליו קדושת השבת'. וכן
הוא בספר היראה יח. הובא בהנהגות
הצדיקים ח"א עמ' קמ שכתב: 'לפיכך מדת
חסידות וקדושה יתירה הוא להיות לאדם
הכנה ביום הששי בזריזות ובנקיות וטהרה,
כדי שישרה אחריה הקדושה הגדולה, שהיא
שבת קודש. כי ע"י הכנות אלו תהא דירתו
נאה בלבו ואיברים נאים ונשמתו תהיה לה
מקום לנוח, גם קדושת שבת תמצא מקום
לנוח, ותשרה בו כראוי. והעיקר, שיהיה מכין
לצורך שבת במלאכות כבדות עד חצות היום,
ומחצות ואילך יהיה עוסק הכל בקדושת
שבת, שכולו שבת, דהינו בהתעוררות
תשובה ובתיקוני מעשים ובלמוד התורה'.

בהכנה מתגלית ההשתוקקות והרצון
שלנו לשבת, למעלתה ולאוצר חיי עולם הבא
שעימה, ההתאחדות הרוחנית והנפשית עם
המצוה בטרם הקיום המעשי שלה, כמו
אירוסין הקודמים לנישואין. והנה בשם עולם
לבעל החפץ חיים שבת, פ"ד בהערה כתב: 'מעת
שמתחיל להתעסק בצרכי שבת, מתנוצץ עליו
קדושת השבת'.

האם החיוב לטרוח ולהכין לשבת הוא מצוה שבגופו

איתא במסכת שבת ב"ק קט: 'רב ספרא מחרין
רישא. רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק
שרגי. רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים
סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא

ומצאנו כמה ביאורים בעניינה של חובת
ההכנה, שעולה מהם שישנו חיוב להשתדל
ולהכין לקראת השבת: השל"ה הק' שבת פרק נד
מצוה אות א-ב כתב על חובת הטרחה והקנייה ביום
שישי: 'ונראה, דזהו דוקא בעניני מאכלים,
שהם יותר ערבים ומוטעמים לאכול אם קונה
אותם מערב שבת, כענין שהתירו אוכל נפש
ביום טוב. אבל ענינים שהם טובים ומתוקנים
ויפים כשקונה אותם קודם ערב שבת כמו
בערב שבת, אז אדרבה זריזין מקדימין. ויאמר
לכבוד שבת אני קונה'. לדבריו, חובת הטרחה
ביום שישי (לפחות לענין עריכת הקניות), לא נועדה
לחבר את יום שישי למעלת קדושת השבת,
אלא בכדי שהתבשילים והמאכלים יהיו יותר
עריבים בשבת.

אולם הבן איש חי שנה שניה פרשת לך לך ס"ק
יב כתב: 'אחר שביארנו ההכנה של הדיבור
נבאר ההכנה של המחשבה, והוא שיכין
עצמו במחשבתו לקבל אור תוספת שבת,
ובכן יהיה בכלל והתקדשתם והייתם
קדושים, ותחלת ההכנה הוא מיום רביעי
בשבוע, שיכין עצמו במחשבתו שיהא ראוי
ומוכן לקבל תוספת הנפש משבת הבאה,
וביום חמישי יכוין להכין עצמו שיהיה ראוי
לקבל תוספת רוח משבת הבאה, וביום הששי
יכוין להכין עצמו שיהיה ראוי ומוכן לקבל
תוספת נשמה משבת הבאה, ומטעם זה לא
היו אנשי משמר מתענים ביום ששי מפני
כבוד השבת, פירוש כדי לקבל תוספת נשמת
השבת. אך ביום ראשון... ישאר חלק
מתוספת נשמה של שבת, ולכן אנשי משמר
לא היו מתענים ביום ראשון, כי צריך
להמשיך ביום ההוא קצת קדושת נשמה
ומנוחה ועונג שבת'.